

TERYTORIALNY SYSTEM ZABEZPIECZENIA LOGISTYCZNEGO W REALIZACJI WSPARCIA OPERACJI WOJSKOWYCH PROWADZONYCH NA TERENIE KRAJU

ppłk dr inż. Krzysztof ZADOROŻNY
Akademia Sztuki Wojennej

Streszczenie

Zadania sił zbrojnych i realia gospodarki rynkowej stały się powodem zmian w organizacji systemu logistycznego Sił Zbrojnych RP. Powstały nowe ogniwa logistyki wykonawczej – wojskowe oddziały gospodarcze, których zadaniem jest zabezpieczenie funkcjonowania wojsk przebywających stale lub czasowo w ich rejonach odpowiedzialności. Celem artykułu było wskazanie możliwości wsparcia wojsk biorących udział w operacjach prowadzonych na terenie kraju przez terytorialny system zabezpieczenia logistycznego. Przeprowadzone analizy wskazują, że o powodzeniu zabezpieczenia logistycznego decyduje wiele czynników, które z jednej strony określają potrzeby (m.in. charakter i rozmiar operacji oraz ilość jej uczestników), a z drugiej wskazują możliwości (takie jak posiadany wojskowy potencjał logistyczny, wsparty infrastrukturą cywilną w rejonie operacji oraz możliwe do wykorzystania zasoby logistyczne zgromadzone przez państwo).

Słowa kluczowe: terytorialny system zabezpieczenia logistycznego, operacje wojskowe, wsparcie logistyczne, zasoby logistyczne.

Wstęp

Zmiany polityczne i gospodarcze wsparte rozwojem technologicznym, obserwowane w środowisku funkcjonowania państwa, wymuszają reorganizację struktur i koncepcji działania wielu organizacji, w tym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP). Dokonywane wewnątrz sił zbrojnych (SZ) zmiany muszą odpowiadać wymogom i potrzebom określonym w *Strategii bezpieczeństwa narodowego*, być zgodne z uwarunkowaniami określonymi w zobowiązaniach sojuszniczych, a jednocześnie odpowiadać koncepcjom prowadzenia działań w okresie pokoju, kryzysu lub wojny. Wskazane uwarunkowania stały się również podstawą do reorganizacji systemu logistycznego SZ.

Zapoczątkowane w połowie minionej dekady zmiany doprowadziły do wdrożenia nowatorskiej koncepcji terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania jednostek wojskowych w garnizonach SZ RP opartego na wojskowych oddziałach

gospodarczych (WOG). Jednostki te podporządkowane są regionalnym bazom logistycznym (RBLog), a całością kieruje Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych (IWsp SZ) jako organ wykonawczy logistyki SZ. Funkcjonowanie systemu terytorialnego oznacza, że WOG odpowiada terytorialnie za zabezpieczenie funkcjonowania jednostek wojskowych (JW) stale bądź czasowo przebywających w rejonie jego odpowiedzialności.

Odpowiednio do poziomu, na którym funkcjonują struktury terytorialnego systemu, dostosowano zadania wsparcia i zabezpieczenia logistycznego JW zarówno w okresie szkolenia, jak i podczas sytuacji kryzysowych oraz działań wojennych w zakresie dostarczania niezbędnego zaopatrzenia, działalności obsługowo-remontowej oraz utrzymywania odpowiednich zapasów środków materiałowych i sprzętu wojskowego (SpW). W okresie pokoju, podczas ćwiczeń z rezerwą oraz sojuszniczych, a zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych i działaniach zbrojnych, należy spodziewać się zwiększonego zapotrzebowania na wymienione środki i usługi, których beneficjentami będą wojska własne i siły Sojuszu.

Chociaż zasoby i możliwości wojskowe terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ w okresie pokoju są określone, a potrzeby JW łatwe do zaplanowania, problem pojawia się z chwilą zwiększenia zapotrzebowania, zwłaszcza w realizacji wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju z użyciem wojsk własnych i sojuszniczych. W takiej sytuacji niezbędna będzie pomoc w postaci wykorzystania potencjału logistycznej infrastruktury cywilnej, zasobów przygotowanych przez państwo, a nawet skorzystanie z pomocy zewnętrznej – na podstawie umów międzynarodowych oraz oferowanej przez agencje NATO.

Wiedza na temat zaistniałych zmian jest swoistą sytuacją problemową, powodującą potrzebę wskazania możliwości pozyskania sił i środków niezbędnych do zabezpieczenia logistycznego wojsk. Sytuacji problemowej podporządkowano cel niniejszej publikacji, który zakładał: przybliżenie wiedzy na temat terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania JW opartego na WOG, charakterystykę możliwych operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju, identyfikację potrzeb i możliwości niezbędnych zasobów logistycznych oraz wskazanie narodowych źródeł pozyskiwania środków materiałowych i SpW na potrzeby wsparcia i zabezpieczenia SZ podczas operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju.

Charakterystyka terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania jednostek wojskowych opartego na wojskowych oddziałach gospodarczych

Zabezpieczenie logistyczne odgrywa zasadniczą rolę w prawidłowym funkcjonowaniu sił zbrojnych. Jego celem jest *zaspokojenie potrzeb wojsk w niezbędne środki do życia i walki, a także zachowanie zdolności ludzi i sprzętu do skutecznego prowa-*

*dzenia działań*¹. Istota zabezpieczenia logistycznego zawiera się więc w ustalaniu, gromadzeniu i utrzymywaniu określonych zapasów środków zaopatrzenia, odtwarzaniu za ich pomocą rezerw gromadzonych na poszczególnych szczeblach struktur organizacyjnych SZ oraz świadczeniu usług niezbędnych do realizacji postawionych przed wojskami zadań².

Tak zorganizowane zabezpieczenie logistyczne realizowane jest przez dwa układy: mobilny (tworzą go ruchome specjalistyczne jednostki i urzędnictwa logistyczne szczebla taktycznego, bezpośrednio zabezpieczające pole walki) i stacjonarny – związany z produkcją, przechowywaniem i dystrybucją, realizujący zadania rejonowego zaopatrywania i świadczenia usług logistycznych na rzecz wojsk, a także stanowiący podstawę do ich mobilizacyjnego rozwinięcia. Elementy stacjonarnego systemu zabezpieczenia logistycznego ulokowane są w określonych rejonach i stanowią istotne jego ogniwa, tworząc infrastrukturę techniczno-ekonomiczną terytorialnego systemu³.

Ważnym elementem systemu zabezpieczenia jest proces świadczenia usług niezbędnych do funkcjonowania wojsk, do których należą usługi specjalistyczne (techniczne, medyczne, transportowe, przeładunkowe, wydobywanie i oczyszczanie wody oraz inne), a także usługi gospodarczo-bytowe (pralnicze, handlowe, finansowe, krawieckie, kąpielowe, kwaterunkowe, szewskie, pralnicze, fryzjerskie, przygotowanie posiłków i inne)⁴. Z analizy systemu zabezpieczenia logistycznego wojsk można wnioskować, że skuteczność funkcjonowania systemu logistycznego zależy w szczególności od umiejętności i stopnia wykorzystania istniejących struktur, do których należy stacjonarny potencjał logistyczny SZ i gospodarki kraju⁵.

Przez potencjał systemu logistycznego wojsk należy rozumieć sumę potencjałów: ludzkiego, materiałowego, technicznego i transportowego, które wspólnie tworzą decydujący czynnik skutecznej realizacji działań. Racjonalne wykorzystanie potencjału w procesie zabezpieczenia logistycznego zależy przede wszystkim od umiejętności kierowania, urzutowania zapasów, ugrupowania sił i środków logistycznych, a także stosowania zasad i procedur: uzupełniania i odtwarzania zapasów środków bojowych i materiałów, remontu czy przewozów wojskowych⁶. Natomiast stacjonarny potencjał logistyczny to zdolności wykonawcze stacjonarnych jednostek i urzędów logistycznych SZ oraz realne zdolności wykonawcze infrastruktury logistycznej gospodarki narodowej, które mogą być wykorzystane przez wojska⁷. Tak rozumiany system zabezpieczenia logistycznego należy odnieść do realiów panujących w polskich SZ, a przede wszystkim do przeobrażeń, jakie zaszły w ostatnich

1 W. Nyszk, *Zabezpieczenie logistyczne wojsk na obszarze kraju*, AON, Warszawa 2009, s. 106.

2 Por. A. Szlachta, *Organizacja logistyki w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, „Zeszyty Naukowe Logistyka i Transport” 2007, nr 1, s. 78.

3 Por. tamże, s. 78–80.

4 Por. M. Brzeziński, *Logistyka wojskowa*, Bellona, Warszawa 2005, s. 58.

5 Por. W. Nyszk, dz. cyt., s. 106.

6 Por. tamże, s. 111.

7 Por. M. Brzeziński, dz. cyt., s. 29–30.

trzech dekadach. Zmiany rozpoczęły się od transformacji systemu społeczno-politycznego państwa w 1989 roku i rozpadu Układu Warszawskiego, co skutkowało m.in. przebudową zaplecza kwatermistrzowskiego i technicznego oraz powstaniem służb logistycznych. Szczególnie istotną determinantą zmian okazało się przystąpienie Polski do struktur NATO w 1999 roku. Włączenie SZ RP do realizacji zadań w ramach Sojuszu skutkowało potrzebami przystosowania wojskowego systemu logistycznego do standardów obowiązujących w armiach NATO, a sprostanie wymogom gospodarki rynkowej wymusiło ograniczenie wydatków obronnych i konieczność optymalizacji funkcjonowania logistyki wojskowej.

W 2006 roku utworzono Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych (IWsp SZ) jako organ kierowania logistyką wykonawczą w SZ, który został gestorem i centralnym organem logistycznym. Zadaniem IWsp SZ jest realizacja kompleksowego zabezpieczenia logistycznego wojsk na podstawie generowanych przez nie potrzeb zarówno w procesie realizacji zadań pokojowego funkcjonowania, w sytuacjach zagrożeń kryzysowych, jak i w przypadku prowadzenia operacji połączonych na terenie kraju i poza nim. Obszary zadaniowe IWsp SZ to także: dostosowanie systemu logistycznego SZ RP do wymagań NATO i UE; wypracowanie zasad zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych i wojennych SZ RP w środki bojowe i materiałowe, w tym określenie ich ilości, dyslokacji oraz zasad gromadzenia i rozmieszczenia; uzupełnianie potrzeb logistyki SZ z gospodarki narodowej (GN) w ramach utrzymywania rezerw, przygotowania GN do zadań wynikających z *Programu mobilizacji gospodarki* (PMG) oraz wsparcia wojsk własnych i sojuszniczych przez sektor cywilny.

Osiągnięcie zakładanego modelu funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP polegało m.in. na reorganizacji struktur stacjonarnego potencjału logistycznego, podporządkowanego szefowi IWsp SZ, w tym na sformowaniu od 2011 roku czterech regionalnych baz logistycznych (RBLog) z komendami w Wałczu, Warszawie, Krakowie i Wrocławiu. Jako stacjonarne jednostki logistyczne RBLog mają za zadanie przede wszystkim: gromadzenie, przechowywanie i rotację środków zaopatrzenia na rzecz zabezpieczanych wojskowych oddziałów gospodarczych; realizację zaopatrywania przez prowadzenie przetargów, zakup środków zabezpieczenia i usług oraz ich dystrybucję do odpowiednich jednostek; utrzymywanie zapasów wojennych i depozytów; realizację planów rzeczowo-finansowych; realizację zadań w zakresie modernizacji, remontów i obsługi sprzętu oraz zabezpieczenia przewoźów wojskowych.

Wprowadzone zmiany organizacyjne w obszarze zabezpieczenia logistycznego wojsk spowodowały konieczność nowego spojrzenia na organizację terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego jednostek wojskowych. Równoległe z pracami nad tworzeniem RBLog pracowano nad nowymi strukturami organizacyjnymi funkcjonującymi na poziomie garnizonów, nadążającymi za zmianami w otoczeniu cywilnym i wojskowym oraz dopasowanymi do współczesnych potrzeb i wymagań – wojskowymi oddziałami gospodarczymi. Są one elementami terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego, a przyczyn ich powołania należy doszukiwać się nie tylko w czynnikach ekonomicznych, lecz także w potrzebie oddzielenia w JW funkcji finansowo-gospodarczych od operacyjno-szkoleniowych. Wyniki programu

pilotażowego potwierdziły funkcjonalność nowych struktur, czego skutkiem było wdrożenie terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania jednostek wojskowych w garnizonach SZ RP opartego na WOG.

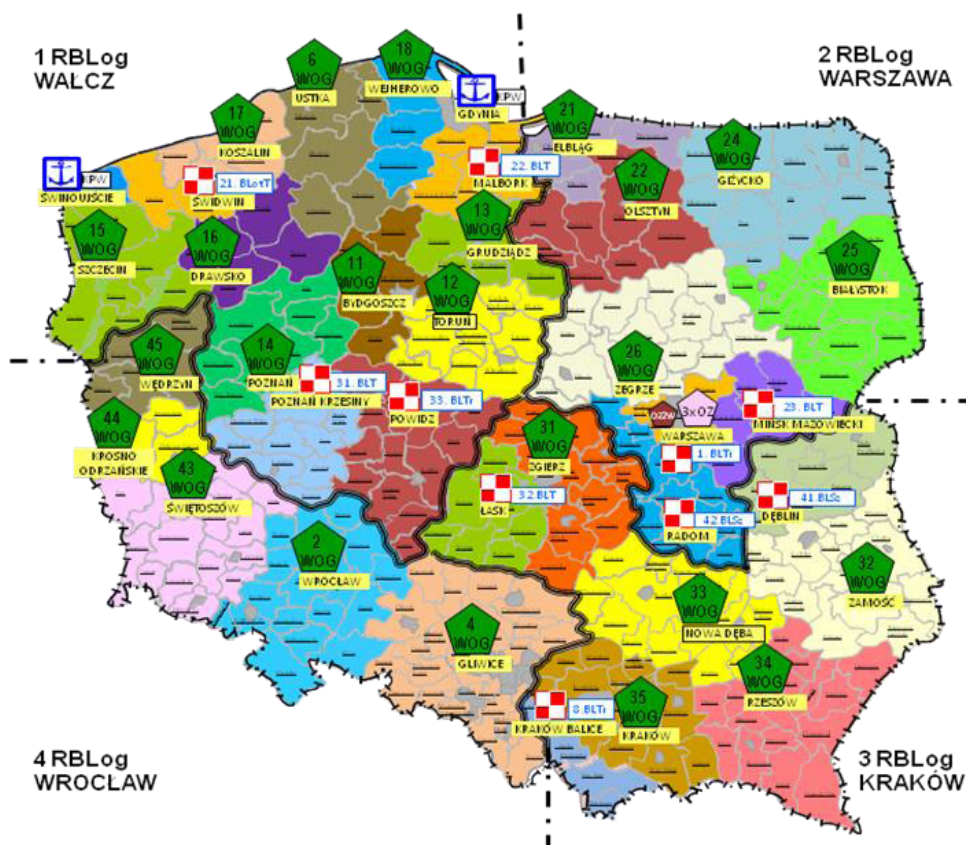
Wojskowy oddział gospodarczy jest jednostką wojskową o charakterze stacjonarnym, realizującą zadania zabezpieczenia na rzecz jednostek i instytucji wojskowych stacjonujących w garnizonach w czasie pokoju, kryzysu i wojny, m.in. w zakresie: utrzymania gotowości bojowej i mobilizacyjnej (wyłącznie dla WOG i jednostek nowo formowanych); zabezpieczenia materiałowego, technicznego i transportowego JW, medycznego oraz bezpieczeństwa i higieny pracy; zabezpieczenia finansowego (wraz z realizacją zamówień publicznych); infrastruktury oraz zabezpieczenia ppoż.; zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego; zabezpieczenia sprzętu łączności i informatyki; ochrony i obrony obiektów; obsługi administracyjno-biurowej; zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza; współpracy z instytucjami i środowiskami cywilnymi; obsługi rodzin; zabezpieczenia działalności duszpasterstwa wojskowego; obsługi prawnej⁸. Ponadto WOG realizują zakup środków bhp i czystości, materiałów eksploatacyjnych do sprzętu biurowego i powszechnego użytku, materiałów oraz części do zabezpieczenia napraw sprzętu technicznego, sprzętu i wyposażenia stacjonarnych warsztatów i punktów naprawy znajdujących się na terenie garnizonu, a także niektórych środków do zabezpieczenia działalności bieżącej ambulatoriów oraz wybranych usług outsourcingowych⁹. Dyslokację WOG i odpowiedzialność terytorialną poszczególnych RBLog przedstawiono na rysunku 1.

Organem nadrzędnym dla terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania jednostek wojskowych w garnizonach SZ RP opartego na WOG jest IWsp SZ, który zadania wsparcia i zabezpieczenia logistycznego wojsk realizuje za pośrednictwem czterech RBLog. Bazom logistycznym podporządkowano terytorialnie 24 WOG oraz 12 jednostek pełniących ich funkcję. Rejony odpowiedzialności WOG zostały oparte na strukturach terytorialnego podziału kraju, włączając w obszar ich funkcjonowania najczęściej kilka powiatów tego samego województwa, przestrzegając zasady maksymalnej odległości komendy WOG od zasadniczych jednostek operacyjnych ustalonej na około 50 kilometrów.

Z punktu widzenia realizacji zadań w okresie pokoju, kryzysu i wojny pokrycie obszaru kraju specjalistycznymi oddziałami zabezpieczenia (WOG), odpowiedzialnymi w swoich rejonach (garnizonach) za utrzymanie i zabezpieczenie pobytu każdej jednostki wojskowej, umożliwia płynne dokonywanie manewru jednostkami bojowymi, które w nowym rejonie dyslokacji zostają przejęte na zaopatrzenie przez inny oddział gospodarczy. Takie rozmieszczenie terytorialne potencjału jednostek stacjonarnych jest również ważnym elementem przygotowania do realizacji zabezpieczenia logistycznego wojsk podczas wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju.

⁸ Por. *Wojskowe oddziały gospodarcze. Podstawowe zasady funkcjonowania*, Sztab Generalny WP, Zarząd Planowania Logistyki – P4, Warszawa 2011, s. 4–5.

⁹ Por. A. Bursztyński, *Rola i zadania wojskowego oddziału gospodarczego w systemie zabezpieczenia logistycznego Marynarki Wojennej RP*, „Zeszyty Naukowe AMW” 2009, nr 1(176), s. 24.

Opracowanie własne.

Rys. 1. Dyslokacja WOG i odpowiedzialność terytorialna RBLog w strukturze terytorialnego podziału kraju

Identyfikacja operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju

Zadaniem sił zbrojnych każdego kraju jest zagwarantowanie niepodległości państwa i bezpieczeństwa jego obywateli. Wojska muszą być zdolne do skutecznego odstraszenia potencjalnego przeciwnika, a w razie zagrożenia – utrzymania bądź przywrócenia integralności terytorialnej państwa. W takim kontekście szczególnego znaczenia nabiera zorganizowanie i utrzymanie na odpowiednim poziomie SZ oraz przygotowanie ich do prowadzenia operacji wojskowych na terenie kraju.

Zgodnie z prawem międzynarodowym w celu utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w danym państwie lub regionie po wyczerpaniu narzędzi dyplomatycznych możliwe jest użycie sił zbrojnych. Zależnie od charakteru i eskalacji sytuacji kryzysowej można reagować na konflikt wojskowymi misjami pokojowymi, stabilizować konflikt lub prowadzić operacje wojenne. Analiza ostatnich konfliktów zbroj-

nych wskazuje, iż operacja to nie tylko działania zbrojne. Typowe operacje/misje pokojowe prowadzone są przez ONZ, a biorą w nich udział wielonarodowe siły pokojowe powstałe z kontyngentów wojskowych wydzielonych z państw członkowskich. Operacje reagowania kryzysowego mogą być prowadzone przez organizacje międzynarodowe (NATO, OBWE, UE) lub koalicje państw. W przypadku operacji NATO w ramach obrony kolektywnej prowadzone są operacje sojusznicze. Z punktu widzenia okresów funkcjonowania państwa współczesna operacja może być prowadzona w okresie pokoju, kryzysu i wojny, stanowiąc bezpośrednią formę wspierania zamierzeń polityki państwa. Za tak rozumianym pojęciem „operacja” nie nadążają definiujący je teoretycy. Obecnie operację można rozumieć jako *uzgodnione co do jej celu, miejsca i czasu bitwy, walki uderzenia ogniowe i manewry poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk, prowadzone pod jednym dowództwem dla osiągnięcia celu strategicznego przy minimalnych stratach własnych*¹⁰. J. Zieliński zaproponował, aby operację rozumieć jako *zespół różnorodnych działań (obronnych, zaczepnych, opóźniających) związków operacyjnych lub specjalnie wydzielonych zgrupowań, ukierunkowanych na osiągnięcie celu strategicznego (operacyjnego). Operacja obejmuje skoordynowane czasowo i przestrzennie działania, realizowane przed starciem zbrojnym, w trakcie bitwy (walki) oraz działania po starciu w czasie pokoju, kryzysu i wojny*¹¹. Natomiast w *Koncepcji strategicznej NATO* oraz *Sojuszniczej doktrynie połączonej* w nawiązaniu do zapisów traktatu waszyngtońskiego przyjęto obowiązujący w NATO podział operacji militarnych na operacje prowadzone na podstawie art. 5 traktatu waszyngtońskiego i operacje reagowania kryzysowego spoza art. 5.

Analiza literatury przedmiotu prowadzi do wniosku, że istnieje wiele rodzajów klasyfikacji operacji. Według A. Czupryńskiego operacje można podzielić na¹²:

- operacje lądowe i powietrzne (kryterium środowiska);
- operacje wojsk lądowych, powietrznych, marynarki wojennej, sił specjalnych i sił połączonych (rodzaj uczestniczących sił zbrojnych);
- operacje wojenne, kryzysowe, pokojowe (okres funkcjonowania państwa);
- operacje narodowe, wielonarodowe, koalicyjne, sojusznicze (ze względu na uczestnictwo różnych podmiotów prawnych).

Naukowcy zajmujący się problematyką operacji wojskowych widzą też inne rozwiązania i skłaniają się ku rezygnacji z dotychczasowych kryteriów jej podziału ze względu na środowisko czy wielkość użytych rodzajów sił zbrojnych na rzecz uwzględnienia przede wszystkim kryterium podmiotu kierującego operacją. Jednym z nich jest J. Joniak, który uważa, że w sytuacji gdy podmiotem jest państwo, będą to operacje wojenne i inne niż wojna, natomiast gdy podmiotem są siły NATO, będą

¹⁰ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 86.

¹¹ J. Zieliński, *Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej*, AON, Warszawa 2002, s. 50.

¹² Por. A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009, s. 144.

to operacje prowadzone w ramach obrony kolektywnej oraz operacje reagowania kryzysowego, jeśli zaś podmiotem jest ONZ, będą prowadzone operacje pokojowe¹³.

Według A. Polaka podziału operacji wojskowych można dokonać ze względu na odmienne warunki fizyczne środowiska – wówczas będą do nich należały operacje powietrzne, lądowe i morskie. W przypadku kryterium stanu funkcjonowania państwa operacje należy podzielić na wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowe¹⁴. Jedną z propozycji klasyfikacji operacji według różnych kryteriów przedstawiono na rysunku 2.

Źródło: opracowano na podstawie: A. Polak, *Cechy i trendy operacji na początku XXI wieku* [w:] A. Czupryński (red.), *Kierunki ewolucji operacji w świetle doświadczeń XXI wieku*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2014, s. 69.

Rys. 2. Klasyfikacja operacji (jedna z propozycji)

Operacje wojenne to zespół różnorodnych działań (obronnych, zaczepnych, opóźniających) związków operacyjnych (ZO) lub specjalnie wydzielonych zgrupowań, ukierunkowanych na osiągnięcie celu strategicznego¹⁵. Ich celem jest obrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej własnego kraju lub państw Sojuszu. Zgodnie z prawem międzynarodowym operacje wojenne powinny być prowadzone tylko w przypadku napaści zbrojnej, w sytuacjach samoobrony indywidualnej lub zbiorowej, zgodnie z artykułem 51 Karty Narodów Zjednoczonych. W europejskim i euroatlantyckim obszarze działań zakłada się prowadzenie sojuszniczych operacji wojennych w celu ochrony integralności i spójności terytorialnej państw członkowskich NATO lub UE. Organizowanie i prowadzenie operacji wojennej w przypadku zagrożenia militarnego może odbywać się w formie obrony narodowej lub kolek-

¹³ Por. A. Czupryński (red.), *Kierunki ewolucji operacji w świetle doświadczeń XXI wieku*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2014, s. 68.

¹⁴ Por. A. Polak, *Cechy i trendy operacji na początku XXI wieku* [w:] A. Czupryński (red.), *Kierunki ewolucji operacji...*, dz. cyt., s. 69.

¹⁵ A. Polak, J. Joniak (red.), *Sztuka wojenna*, AON, Warszawa 2014, s. 323.

tywnej, a także ataku wyprzedzającego działania przeciwnika. Operacja taka może być realizowana na terytorium własnego kraju lub poza jego obszarem¹⁶.

Współczesne operacje – jak wskazują doświadczenia konfliktów ostatnich dekad – prawdopodobnie będą operacjami połączonymi. Komponenty wydzielane do operacji muszą przede wszystkim cechować się samowystarczalnością oraz dużą mobilnością. W operacjach wojennych przełomu XX i XXI wieku bardzo często na potrzeby wykonania określonych zadań formowano tzw. zgrupowania zadaniowe, składające się z sił i środków najbardziej odpowiednich do ich realizacji. Zgrupowania tworzone na bazie organicznych struktur pododdziałów, dysponujące potencjałem odpowiednim do planowanych zadań, znajdują zastosowanie m.in. w operacjach prowadzonych na terenie kraju.

Operacje wojenne ze względu na cel z reguły dzieli się na obronne i zaczepne. Operację obronną można rozumieć jako starcie zbrojne z przeciwnikiem prowadzone przez wojska we wszystkich wymiarach przestrzeni w celu załamania natarcia jego zgrupowań uderzeniowych i utrzymania bronionego obszaru. Jej celem może być również zyskanie czasu i stworzenie warunków do użycia głównej części sił zbrojnych. Wynika to przede wszystkim z celu wojny, koncepcji obrony kraju i warunków przejścia do obrony. Natomiast operację zaczepną można rozumieć jako starcie zbrojne z przeciwnikiem prowadzone w celu rozbicia zgrupowania jego wojsk i opanowania bądź odzyskania zajmowanego przez niego obszaru, jak też opanowania ważnych obiektów/rubieży¹⁷.

Operacje reagowania kryzysowego można zdefiniować jako *wielofunkcyjne operacje, które obejmują działania polityczne, wojskowe i cywilne inicjowane i przeprowadzane zgodnie z międzynarodowym prawem, zwłaszcza prawem humanitarnym, wnoszące swój udział w kształtowaniu bezpieczeństwa międzynarodowego poprzez zapobieganie konfliktom oraz zarządzanie w sytuacjach kryzysowych w dążeniu do osiągnięcia celów sojuszniczych*¹⁸.

Traktat waszyngtoński oraz precyzujące go dokumenty, takie jak *Koncepcja strategiczna NATO* i *Sojusznicza doktryna połączona*, dzielą operacje wojskowe realizowane przez NATO na: operacje prowadzone na podstawie artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego oraz operacje reagowania kryzysowego spoza artykułu 5. Operacje prowadzone na podstawie artykułu 5 związane są z obroną kolektywną. Nadaje on każdemu z państw członków NATO prawo do indywidualnej oraz zbiorowej samoobrony w przypadku wystąpienia aktu napaści zbrojnej ze strony innego państwa. Jednocześnie uprawnia broniącą się stronę do podjęcia wszelkich koniecznych działań, w tym wojskowych, w celu odparcia napaści samodzielnie lub przy

16 Por. D. Grała, *Narodowy element wsparcia wobec wyzwań logistyki wielonarodowej*, AON, Warszawa 2015, s. 35.

17 Por. J. Zieliński, W. Kaczmarek, B. Sikorski, *Metodologiczne podstawy sztuki operacyjnej wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2001, s. 93.

18 *AJP-01(B) – Allied Joint Doctrine*, NATO Standardization Agency (NSA), Brussels 2001, s. 22-1.

wspieraniu innych państw sojusznicznych, członków paktu i przywrócenia lub utrzymania bezpieczeństwa.

Operacje reagowania kryzysowego spoza artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego wprowadzają dodatkowe rodzaje operacji wojskowych realizowanych w celu wzmocnienia bezpieczeństwa i stabilności regionu północnoatlantyckiego właśnie poprzez reagowanie kryzysowe. Mają one na celu skuteczne przeciwdziałanie i zapobieganie konfliktom. W ramach tych działań realizowane są strategiczne cele Sojuszu, polegające na utrzymaniu pokoju, przywróceniu go, zapewnieniu bezpieczeństwa i stabilności w regionie północnoatlantyckim, a także w innych rejonach świata¹⁹. Są one prowadzone przez NATO we współdziałaniu z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi (przede wszystkim ONZ i OBWE) przy zastosowaniu prawa międzynarodowego, a udział w nich jest każdorazowo wynikiem decyzji każdego z członków NATO²⁰. W odróżnieniu od operacji w ramach obrony kolektywnej NATO w operacjach spoza artykułu 5 członkowie Sojuszu dobrowolnie uczestniczą w działaniach, które uznają za konieczne dla przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa na obszarze Sojuszu²¹.

Operacje pokojowe definiowane są jako *użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych. Decyzję o uruchomieniu operacji pokojowych mogą podejmować: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa lub sekretarz generalny. Rozróżnia się dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego – Doraźnych Sił Narodów Zjednoczonych (United Nations Emergency Forces – UNEF)*²². Założenia operacji pokojowych wskazują, że wprowadzenie sił pokojowych w rejon misji powinno być poprzedzone uzyskaniem zgody stron konfliktu.

Organizacją o zasięgu globalnym działającą na rzecz zapewnienia światowego pokoju i bezpieczeństwa jest ONZ. Rada Bezpieczeństwa ONZ posiada legitymizację do zastosowania środków nacisku politycznego, militarnego i ekonomicznego w sytuacji zagrożenia lub naruszenia pokoju bądź aktu agresji. W załączniku do Programu dla pokoju z 1995 roku (*Agenda for Peace 1995*) ONZ określiła możliwe formy działań pokojowych, do których zaliczono: dyplomację prewencyjną, utrzymanie pokoju, budowanie pokoju, wymuszanie pokoju, rozbrojenie i sankcje²³.

Ważnym zadaniem ONZ jest działalność w dziedzinie rozbrojenia, która przebiega dwutorowo: z jednej strony ogranicza broń masowego rażenia i główne systemy broni rakietowej, z drugiej prowadzi działalność rozbrojeniową z broni

19 Por. A. Żarkowski, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] A. Polak, J. Joniak (red.), *Sztuka wojenna...*, dz. cyt., s. 357.

20 Por. *Koncepcja strategiczna NATO*, Waszyngton 1999, pkt 31.

21 Por. *Operacje reagowania kryzysowego spoza artykułu 5 DD/3.4(A)*, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ, Bydgoszcz 2013, s. 18.

22 *Słownik terminów...*, dz. cyt., s. 92.

23 Por. D. Grala, dz. cyt., s. 47.

konwencjonalnej (z naciskiem na broń lekką). Wśród wyzwań ONZ jest również efektywne przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom ze strony podmiotów pozapaństwowych – terroryzmowi i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Doświadczenie ONZ w misjach pokojowych wykorzystywane jest przez inne organizacje (NATO i UE) podczas opracowywania procedur przygotowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju.

Polska strategia bezpieczeństwa narodowego przewiduje wspieranie inicjatyw na rzecz wzmocnienia roli ONZ w dziedzinie utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz umacniania roli pełnionej w tym względzie przez Radę Bezpieczeństwa ONZ, m.in. poprzez aktywny udział w operacjach pokojowych realizowanych pod auspicjami organizacji.

Wszystkie zidentyfikowane operacje wojskowe (pokojowe, reagowania kryzysowego i wojenne) mogą być prowadzone na terenie kraju, a ich skuteczność będzie w dużej mierze zależeć od możliwości zabezpieczenia ich potencjałem terytorialnego systemu logistycznego wspieranego zasobami państwa.

Potrzeby i możliwości pozyskiwania zasobów logistycznych do realizacji wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju

Poszukiwanie efektywnych rozwiązań w realizacji wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju należy odnieść do cech systemu funkcjonalnego logistyki SZ RP, który powinien charakteryzować się przede wszystkim mobilnością, elastycznością, prostotą oraz zdolnością do szybkiej reakcji na dynamiczną sytuację w rejonie operacji. Organizacja systemu funkcjonalnego logistyki powinna zapewnić wojskom zdolność bojową oraz możliwość jej utrzymywania, a tym samym warunki do wykonywania zadań w rejonie działania²⁴.

Zgodnie z *Doktryną logistyczną SZ RP* zadania wsparcia i zabezpieczenia logistycznego wojsk mogą być realizowane na poziomach taktycznym (I i II), strategiczno-operacyjnym (III) i polityczno-wojskowym (IV) przy wykorzystaniu²⁵:

a) potencjału SZ RP, obejmującego:

- integralny logistyczny potencjał wykonawczy jednostek rodzajów sił zbrojnych,
- stacjonarny oraz mobilny potencjał logistyczny jednostki organizacyjnej resortu obrony narodowej właściwej do spraw wsparcia logistycznego SZ RP, a także przyporządkowany komórce organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej właściwej do spraw wojskowej służby zdrowia;

²⁴ Por. Z. Malinowski, *Zabezpieczenie logistyczne polskich kontyngentów wojskowych uczestniczących w operacjach wielonarodowych z uwzględnieniem wsparcia zewnętrznego*, AON, Warszawa 2015, s. 109.

²⁵ Por. *Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej D-4(B)*, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ, MON, Bydgoszcz 2014, s. 17.

- b) potencjału podsystemu pozamilitarnego;
- c) umów międzynarodowych w obszarze logistyki (dotyczących transportu strategicznego i operacyjnego, wsparcia przez państwo-gospodarza oraz innych).

Punktem wyjścia do określenia zasobów niezbędnych do uzupełnienia w ramach potencjału podsystemu pozamilitarnego oraz umów w obszarze logistyki jest przede wszystkim zbilansowanie potencjału posiadanego przez siły zbrojne. Systemowa struktura logistyki SZ skłania do określenia potrzeb w zakresie uzupełnienia zasobów logistycznych w ramach poszczególnych jej podsystemów (kierowania, materiałowego, technicznego, transportu i ruchu wojsk, infrastruktury wojskowej, medycznego). Organy odpowiedzialne za funkcjonowanie podsystemów logistyki SZ dysponują odpowiednią wiedzą na temat potencjału posiadanego przez siły zbrojne w wymiarze terytorialnym i kompetencjami w zakresie wyspecyfikowania potrzeb uzupełnieniowych w celu realizacji wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju. Z tego względu w podsystemach logistycznych SZ aktualizuje się bazy danych w zakresie potrzeb i możliwości odnośnie do właściwego zabezpieczenia logistycznego SZ RP w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Wiedza na temat ilości potencjału zgromadzonego w siłach zbrojnych oraz potrzeb niezbędnych do zabezpieczenia funkcjonowania wojsk w czasie pokoju, kryzysu i wojny jest podstawą do wyspecyfikowania w ramach poszczególnych podsystemów logistyki obszarów, które wymagają uzupełnienia poprzez wykorzystanie potencjału zgromadzonego na terenie Polski. W szczególności należy odnieść się do cywilnej infrastruktury logistycznej, której rozmieszczenie i dostępność na obszarze RP wpłynie na skuteczność zabezpieczenia logistycznego SZ podczas operacji wojskowych, przede wszystkim w czasie kryzysu i wojny.

Wykorzystanie potencjału cywilnej infrastruktury logistycznej jest jednym ze sposobów wsparcia i uzupełnienia potencjału logistyki wojskowej. W związku z powyższym należy określić możliwości dotyczące tej infrastruktury w zakresie: magazynowania, transportu wewnętrznego, urządzeń przeładunkowych i pomocniczych, transportu drogowego, kolejowego, wodnego (morskiego i śródlądowego), powietrznego, przesyłowego (sieci elektroenergetycznej, transportu rurociągowego), a także w obszarach: obsługowo-naprawczym, socjalno-bytowym, komunalnym, paliwowym (punktowym), telekomunikacyjnym, informatycznym, medycznym, jak również węzłów komunikacyjnych, centrów logistycznych i dystrybucyjnych. Uzyskana wiedza na temat możliwości wsparcia wojsk potencjałem infrastruktury cywilnej i określone w podsystemach logistycznych SZ potrzeby pozwolą zaplanować właściwe rozmieszczenie sił i środków niezbędnych do zabezpieczenia logistycznego operacji wojskowych w najkorzystniejszym terytorialnie obszarze. Może też stanowić podstawę do planowania rozbudowy infrastrukturalnej regionu i – co równie ważne – określenia ilości możliwych do zgromadzenia sił i środków oraz odpowiedniego zabezpieczenia planowanych działań.

Istotne ze względu na efektywność wykorzystania potencjału wojskowego wydaje się dowiązanie posiadanych zasobów i możliwości wykonawczych pododdziałów logistycznych wojsk do potencjału stacjonarnej cywilnej infrastruktury logistycznej funkcjonującej w rejonie prowadzenia operacji wojskowych, tym bardziej że do-

tychczasowe analizy potencjału logistycznego SZ RP wskazują, iż jest on niewystarczający. Wynika to przede wszystkim ze „starzenia się” taboru transportowego, wojskowej infrastruktury logistycznej (magazynowej), ubożenia wojskowej infrastruktury medycznej, niewystarczającej ilości i jakości środków zaopatrzenia oraz oferowania usług logistycznych na średnim poziomie²⁶. Ważną determinantą w planowaniu zabezpieczenia logistycznego wojsk jest to, że w czasie pokoju w ramach zabezpieczenia logistycznego wojsk operacyjnych jest już wykorzystywany potencjał logistyki cywilnej, co z jednej strony ułatwia korzystanie ze „sprawdzonych” zasobów, z drugiej jednak pomniejsza możliwości dodatkowego ich wykorzystania.

Ważnym elementem realizacji zabezpieczenia logistycznego operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju mogą być umowy międzynarodowe w obszarze logistyki oraz pomoc agencji NATO właściwych do spraw wsparcia działań sił sojusznicznych. Pomimo możliwości wykorzystania różnych źródeł wsparcia należy jednak podkreślić, że potencjał logistyczny powinien zapewnić siłom zbrojnym samodzielność działania w trakcie prowadzenia operacji wojskowych na terenie kraju pod względem: zaopatrzeniowym, technicznym, transportowym, infrastrukturalnym i medycznym.

Założenie prowadzenia operacji wojskowej w układzie sojusznicznym wynikającej z artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego wskazuje na celowość uwzględniania możliwości logistyki państw sojusznicznych i agencji NATO. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia korzystania z zasad interoperacyjności oraz kompatybilności systemów i potencjału militarnego z państwami Sojuszu. Analiza doktrynalnych wykładni logistyki NATO w zakresie zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk prowadzi do wniosku, że celem w rozpatrywanym obszarze jest: pozyskiwanie, magazynowanie, kompletowanie i transport środków zaopatrzenia, przewóz stanów osobowych i zapewnienie im usług socjalno-bytowych, jak również odtwarzanie gotowości użytkowej obiektów i urządzeń infrastruktury logistycznej²⁷.

Należy pamiętać, że korzystanie we wskazanych obszarach z pomocy zewnętrznej, w tym także państw Sojuszu, wiąże się z koniecznością zapewnienia odpowiednich środków transportu, a w konsekwencji również potrzebnej infrastruktury, w celu bezpiecznego dostarczenia niezbędnych zasobów logistycznych. Do wykorzystania możliwe są różne gałęzie transportu, np.: transport lotniczy (szybkość realizacji dostaw określonego asortymentu zaopatrzenia), transport morski i śródlądowy (masowość i niskie koszty transportu), transport lądowy (kolejowy, drogowy), a nawet transport przesyłowy (linie energetyczne, rurociągi). Planując wykorzystanie poszczególnych gałęzi transportu, należy pamiętać o trudnościach w tym zakresie szczególnie w okresie trwania konfliktu zbrojnego. Problem dotyczy infrastruktury zarówno liniowej, jak i punktowej. Przykładem może być wykorzystanie transportu morskiego, co wiąże się z koniecznością ochrony szlaków morskich oraz posiadaniem odpowiednio wyposażonej i przygotowanej infrastruktury portowej, a także

²⁶ Por. Z. Malinowski, *Wykorzystanie cywilnej infrastruktury logistycznej w procesach zabezpieczenia logistycznego wojsk*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2015, s. 34.

²⁷ Por. tamże, s. 34–35.

transportu samochodowego i kolejowego zapewniającego przewóz zgromadzonego SpW i środków zaopatrzenia w rejon operacji.

Podobne problemy należy rozpatrzyć, analizując kwestię wykorzystania środków powietrznego transportu strategicznego NATO. W procesie tym wykorzystywana będzie infrastruktura punktowa w postaci lotnisk wojskowych. W przypadku trwania konfliktu lotniska wojskowe będą bowiem realizowały również zadania operacyjne. Wykorzystanie lotnisk cywilnych wiąże się natomiast z problemem dostosowania ich do potrzeb lotnictwa transportowego NATO. Ponadto lotniska cywilne pomimo posiadanej osłony będą częściej narażone na różnego rodzaju oddziaływania ogniowe strony przeciwnej. Zgromadzenie dużej ilości środków zaopatrzenia, niezbędnych do zwiększenia potencjału logistycznego SZ, w wielu miejscach jednocześnie może spowodować (podobnie jak w transporcie morskim) konieczność wykorzystania dodatkowych środków przeładunkowych, transportu bliskiego i dalekiego, obiektów magazynowych i osób do wykonywania poszczególnych czynności, co w konsekwencji może zakłócić wydolność wojskowego systemu logistycznego.

Jednym z zadań terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego we wsparciu operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju jest realizacja zadań wsparcia przez państwo-gospodarza (*Host Nation Support* – HNS). Celem HNS jest udzielanie pomocy poprzez dostarczanie materiałów, urządzeń i usług dowódcom NATO oraz państwom wysyłającym swoje siły do zadań poza granicami kraju. Działania te muszą być zgodne z wynegocjowanymi porozumieniami między państwami wysyłającymi i NATO oraz rządem państwa-gospodarza. HNS ułatwia wprowadzenie wojsk do rejonu działań przez zapewnienie im niezbędnego przyjęcia na granicach i dalsze ich przegrupowanie, co pozwala redukować ilość sił i środków oraz zasobów niezbędnych do przeprowadzenia operacji w rejonie działań.

Organizacja narodowego systemu HNS oparta jest na elementach systemu obronnego RP, z którego wyodrębniono podsystem militarny HNS (udzielanie pomocy przez SZ RP) i podsystem pozamilitarny HNS (organy administracji publicznej, przedsiębiorców, na których nałożono obowiązek realizacji zadań obronnych). Zadania HNS są realizowane łącznie przez oba podsystemy, a faktyczny zakres i poziom zaangażowania poszczególnych podsystemów jest zależny od wielu czynników, takich jak skala i rodzaj operacji sojuszniczej, czy też dostępność posiadanych zasobów.

Analiza dostępnych materiałów pozwala przypuszczać, że obecnie funkcjonujący w Polsce system wsparcia wojsk sojuszniczych przez państwo-gospodarza jest wydolny, choć wymaga ciągłego doskonalenia. Potwierdzają to m.in. przeprowadzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ćwiczenia sojusznicze, w których z roku na rok coraz bardziej zwiększa się zaangażowanie struktur systemu HNS.

Możliwość połączonego wykorzystania wojskowych i cywilnych zasobów logistycznych wraz z potencjałem zewnętrznym innych państw i wsparciem sił Sojuszu wymaga umiejętnej koordynacji i synchronizacji działań, w czym pomocne będą kompatybilne z cywilnymi i sojuszniczymi zintegrowane systemy informatyczne. W polskich SZ takim systemem jest Zintegrowany Wieloszczeblowy System

Informatycznego Resortu Obrony Narodowej (ZWSI RON), którego podsystemy i baza danych umożliwiają koordynację potrzeb i zasobów logistycznych.

Podsumowując, należy podkreślić, że pełne zabezpieczenie logistyczne wojsk w realizacji wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju można osiągnąć poprzez komplementarność wszystkich dostępnych zasobów oraz sposobów wsparcia i zabezpieczenia logistycznego. Z punktu widzenia sił zbrojnych najlepszym rozwiązaniem byłoby posiadanie własnego potencjału militarnego umożliwiającego samodzielną realizację zadań wsparcia i zabezpieczenia logistycznego operacji wojskowych, zwłaszcza tych prowadzonych na terenie kraju. Jednakże z wielu względów (ekonomicznych, przyjętych trendów w budowaniu potencjału militarnego, dążenia do interoperacyjności z państwami NATO) zakłada się, że wsparcie i zabezpieczenie logistyczne należy organizować, uwzględniając: zasoby własne wojsk, terytorialną infrastrukturę cywilną, potencjał gospodarki narodowej kraju, kontrakty zewnętrzne oraz wsparcie ze strony Sojuszu.

Narodowe źródła pozyskiwania zasobów logistycznych na potrzeby terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ podczas operacji wojskowych

Uzupełnienie zapasów wojennych utrzymywanych w Siłach Zbrojnych RP do stanów normatywnych oraz zabezpieczenie potrzeb w środki materiałowe, których zapasy nie są utrzymywane w czasie pokoju, a także zapewnienie ciągłości dostaw sprzętu wojskowego i świadczenie usług gospodarczo-bytowych to najważniejsze zadania systemu zaopatrywania sił zbrojnych, wpisujące się w realizację wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju. Zasilanie sił zbrojnych dostawami zaopatrzenia i usługami logistycznymi powinno być realizowane w taki sposób, aby zaspokoić wszystkie zgłaszane przez wojska potrzeby zaopatrzeniowe, co w okresie pokoju podporządkowane jest dodatkowym kryteriom ekonomiczno-finansowym, a w czasie kryzysu i wojny kryteriom niezawodności dostaw i skuteczności realizowanych usług logistycznych.

Ważnym elementem systemu zaopatrywania są źródła zabezpieczenia potrzeb wojska, do których należą²⁸:

- dostawy realizowane w ramach planowanych zakupów;
- dostawy środków materiałowych z gospodarki narodowej, w tym z rezerw strategicznych określonych w *Rządowym programie rezerw strategicznych*;
- dostawy realizowane zgodnie z *Programem mobilizacji gospodarki*;

²⁸ Por. K. Zadorożny, *Aspekty prawne wykorzystania zasobów zewnętrznych w procesach wsparcia i zabezpieczenia logistycznego wojsk* [w:] S. Smyk (red.), *Rola zewnętrznych zasobów logistycznych w realizacji zadań logistycznych w ramach ćwiczeń dowódczo-sztabowych AON*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2016, s. 145.

- zapasy gromadzone w siłach zbrojnych;
- dostawy w ramach świadczeń rzeczowych;
- dostawy środków zaopatrzenia od kontrahentów.

Podczas działań wojennych dodatkowymi źródłami zaopatrzenia są dostępne zasoby miejscowe, odzysk z tytułu ewakuacji oraz zdobycze wojenne.

Zasadniczym źródłem pozyskiwania zasobów zewnętrznych w celu zaopatrzenia sił zbrojnych w usługi i remonty SpW oraz dostawy środków bojowych, materiałowych i technicznych realizowanych w czasie pokoju, kryzysu i wojny są **zakupy bieżące**. Podział kompetencji w zakresie planowania i realizacji zakupów w poszczególnych działach zaopatrzenia określono w decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 412/MON. Postanowienia decyzji określają pozyskiwanie zasobów w ramach planów rzeczowych, które przyjmują formę centralnych i decentralnych planów rzeczowych oraz planów rzeczowych organów planujących trzeciego stopnia.

Zadania mające wpływ na tworzenie, utrzymywanie i rozwijanie zdolności operacyjnych wojsk realizowane są w obszarze centralnych planów rzeczowych (CPR), których opracowywanie i realizacja połączone są z planowaniem budżetowym MON. Opracowywanie CPR zapoczątkowują gestorzy SpW, którzy poprzez organizatorów systemów funkcjonalnych przesyłają do Sztabu Generalnego WP (SG WP) zestawienia potrzeb w zakresie pozyskania m.in. SpW i środków bojowych. Taki system zgłaszania potrzeb funkcjonuje także w procesie planowania zakupu środków materiałowych w części dotyczącej środków bojowych nabywanych w ramach wydatków bieżących. Pozostałe potrzeby w zakresie środków materiałowych (mps, umundowanie, żywność na zapasy oraz produkty medyczne) generowane są na poziomie terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego wojsk przez WOG, zbierane na poziomie RBLog i przekazywane zbiorczo przez IWsp SZ do Zarządu Planowania Rzeczowego P8 SG WP. Na podstawie zweryfikowanych potrzeb i przydzielonych przez Departament Budżetowy MON limitów wydatków w SG WP opracowywane są projekty CPR, które po uzgodnieniach przedstawia się do zatwierdzenia ministrowi obrony narodowej.

Realizacja zakupów oparta jest zasadniczo na ustawie z 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych. Procedury przetargowe wyłaniają bezpośrednich wykonawców zadań na rynku krajowym lub zagranicznym, którzy po podpisaniu umów realizują dostawy w terminach i miejscach określonych przez zamawiających. W przypadku wystąpienia utrudnień w realizacji CPR do poszczególnych planów wprowadzane są korekty zatwierdzone przez ministra obrony narodowej.

Kolejnym źródłem pozyskiwania zasobów na potrzeby terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego operacji wojskowych w zakresie środków materiałowych są **rezerwy strategiczne**. Zasadniczym aktem prawnym w tej sprawie jest ustawa z 29 października 2010 roku o rezerwach strategicznych. Realizacja zakupów i przechowywanie rezerw spoczywa na Agencji Rezerw Materiałowych podległej ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Asortymenty rezerw strategicznych i ich ilości określa *Rządowy program rezerw strategicznych* (RPRS), przy opracowaniu którego uczestniczą: minister właściwy ds. energii, minister obrony narodowej, minister sprawiedliwości, ministrowie właściwi ds.: wewnętrznych, rolnictwa,

rynków rolnych, transportu, zdrowia, gospodarki, a także szef ABW. Wśród uczestników programu są również szefowie innych organów administracji rządowej, realizujących zadania w zakresie: bezpieczeństwa i obronności państwa, zarządzania kryzysowego i ochrony infrastruktury krytycznej oraz bezpieczeństwa, porządku i zdrowia publicznego, w tym sprawujący nadzór nad realizacją zadań wykonywanych przez przedsiębiorców²⁹.

Realizacja zadań obronnych, do których należy wsparcie operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju, wymaga posiadania przez państwo **przemysłu obronnego** współzależnego z potrzebami obronnymi kraju oraz zgodnego z przyjętymi zobowiązaniami sojuszniczymi³⁰. Posiadanie sił zbrojnych i własnego przemysłu obronnego jest ważnym składnikiem autonomii wojskowej i politycznej państwa. Przemysł obronny, a także infrastruktura techniczno-ekonomiczna kraju, rezerwy oraz postęp naukowo-techniczny mają zapewnić materialne podstawy realizacji zadań obronnych. Przedsiębiorstwa zbrojeniowe uzależnione są (bardziej niż przedsiębiorstwa produkujące „dobra cywilne”) od państwa, które jest ich głównym klientem. To państwo określa w zasadniczy sposób rodzaje i ilość produkcji. Żaden przemysł zbrojeniowy nie może – nawet z tytułu prywatnej własności – samodzielnie decydować chociażby o cenie produkowanych dóbr. Ze względu na specyfikę wyrobów producent musi także uzgadniać z państwem decyzje dotyczące wyboru klienta zewnętrznego.

Priorytetową determinantą skutecznego użycia posiadanego potencjału jest realizacja zadań obronnych, a tym samym zapewnienie ciągłości dostaw wyrobów i świadczenia usług w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i podczas wojny, kiedy to wskazane potrzeby będą większe niż w czasie pokoju. Na realizację tych zadań w kluczowy sposób wpływa zintegrowany, jednolity i spójny system planowania potrzeb i zaopatrywania SZ RP w czasie pokoju, kryzysu i wojny, którego sprawność i efektywność objawia się we wzajemnie powiązanych mechanizmach działań podczas planowania i wykonywania konkretnych przedsięwzięć. Są one nierozdzielnie związane z systemem organizowania i finansowania zadań dotyczących pozyskiwania sprzętu i usług dla SZ RP. Kluczowym elementem tego systemu jest **Program mobilizacji gospodarki** (PMG), który stanowi podstawę nałożenia zadań obronnych.

Opracowanie PMG rozpoczyna się od zagregowania potrzeb wojsk, które przedstawiane są właściwym przedsiębiorcom zgodnie z profilem ich dotychczasowej działalności. Każdy podmiot szacuje możliwości realizacji tych zadań, biorąc pod uwagę z jednej strony profil własnej działalności gospodarczej, procesy technologiczne i posiadane moce produkcyjne, z drugiej zaś czynniki wynikające z przedstawienia produkcji z pokojowej na wojenną, takie jak militaryzacja przedsiębiorstwa i wprowadzenie pracy wielozmianowej. Przeprowadzone analizy umożliwiają przedsiębiorcy zgłaszanie swoich możliwości realizacji zadań (wskazanych w PMG)

²⁹ Por. K. Zadorożny, dz. cyt., s. 148.

³⁰ Por. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 47.

w podziale na poszczególne okresy wykonywania ich, licząc od momentu uruchomienia programu. Po weryfikacji informacji o deklarowanych możliwościach przedsiębiorców ponownie dokonuje się analizy i w przypadku, gdy pojawia się deklaracja dostarczenia lub wykonania naprawy tego samego asortymentu przez kilku przedsiębiorców, wybiera się jednego lub wielu usługodawców w zależności od potrzeb.

Zestawienie możliwości z potrzebami zgłoszonymi do PMG przez beneficjentów programu zostaje zebrane w formie załączników do *Programu mobilizacji gospodarki*. Opracowany w ten sposób program po stosownych uzgodnieniach kierowany jest do Komitetu Stałego Rady Ministrów. Po uchwaleniu stanowi on podstawę do nałożenia na przedsiębiorców zadań realizowanych w czasie pokoju, polegających na obowiązku utrzymywania mocy produkcyjnych i remontowych. Ustawodawca określił, że ujęte w programie zadania w zakresie dostaw i remontów SpW, zaplanowane do realizacji w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny, mogą być wykonywane jedynie przez przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym.

Zakończenie

Celem artykułu było przybliżenie wiedzy na temat terytorialnego systemu zabezpieczenia funkcjonowania JW oraz możliwych operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju, a w ich kontekście identyfikacja potrzeb i możliwości pozyskiwania niezbędnych zasobów logistycznych ze źródeł krajowych i międzynarodowych. Zdaniem autora cel publikacji został osiągnięty, a z prowadzonych badań wyciągnięto następujące wnioski:

1. **Restrukturyzacja terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego wojsk** była jednym z kluczowych elementów reformy SZ RP. Podstawowymi organami wykonawczymi reformy są WOG, których przeznaczeniem jest m.in. zapewnienie funkcjonowania wojsk operacyjnych (własnych i sojusznicznych), stale lub czasowo przebywających w ich rejonie odpowiedzialności. Terytorialne rozmieszczenie specjalistycznych oddziałów zabezpieczenia (WOG), odpowiedzialnych w swoich rejonach (garnizonach) za utrzymanie i zabezpieczenie pobytu każdej jednostki wojskowej, umożliwia płynne wykonywanie manewru jednostkami operacyjnymi, które w nowym rejonie dyslokacji zostają przejęte na zaopatrzenie przez inny oddział gospodarczy. Takie rozmieszczenie jednostek stacjonarnych jest również ważnym elementem przygotowania do realizacji zabezpieczenia logistycznego wojsk podczas wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju.

2. **Współczesne operacje wojskowe są trudne do zdefiniowania** głównie z powodu wielości założeń, według których mogą być charakteryzowane. Jednym z ważniejszych kryteriów są okresy funkcjonowania państwa – współczesne operacje mogą być prowadzone w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Założenia operacji pokojowych wskazują, że wprowadzenie sił pokojowych w rejon misji powinno być poprzedzone uzyskaniem zgody stron konfliktu. Typowe misje pokojowe prowadzone są przez

ONZ, a biorą w nich udział wielonarodowe siły pokojowe powstałe z kontyngentów wojskowych wydzielonych z państw członkowskich. Operacje reagowania kryzysowego polegają na utrzymaniu pokoju, przywróceniu go, zapewnieniu bezpieczeństwa i stabilności w regionie północnoatlantyckim i innych rejonach świata. Wielość kategorii możliwych działań w ramach operacji reagowania kryzysowego pozwala państwu NATO na właściwy dobór sił i środków do możliwych sytuacji kryzysowych. W przypadku zagrożenia militarnego operacje wojenne mogą być prowadzone w formie obrony narodowej lub kolektywnej, bądź też w formie ataku wyprzedzającego działania przeciwnika.

3. Bez względu na charakter operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju zadania ich wsparcia spoczywają na terytorialnym systemie zabezpieczenia logistycznego, który może być uzupełniony potencjałem cywilnym, zasobami kraju oraz pomocą międzynarodową. Wiedza na temat ilości potencjału zgromadzonego w siłach zbrojnych oraz potrzeb dotyczących zabezpieczenia funkcjonowania wojsk w czasie pokoju, kryzysu i wojny jest podstawą do wyspecyfikowania w ramach poszczególnych podsystemów logistyki obszarów, które wymagają uzupełnienia potencjału. Zakłada się realizację zadań wsparcia logistycznego operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju z wykorzystaniem potencjału wojskowego wspartego terytorialną infrastrukturą cywilną, potencjałem gospodarki narodowej, kontraktami zewnętrznymi oraz pomocą ze strony Sojuszu. Realizacja wsparcia operacji wojskowych prowadzonych na terenie kraju przy udziale wojsk Sojuszu wiąże się z wykonywaniem zadań HNS, których zakres jest zależny od takich czynników, jak skala i rodzaj operacji sojuszniczej, czy też dostępność posiadanych zasobów.

4. Ważnym elementem terytorialnego systemu wsparcia logistycznego są źródła zabezpieczenia potrzeb wojsk, do których należą: zapasy gromadzone w SZ, realizacja zakupów, dostawy z gospodarki narodowej (w tym z rezerw strategicznych), realizacja zadań wskazanych w *Programie mobilizacji gospodarki* oraz zapasy uzupełniane w ramach świadczeń rzeczowych i środków zaopatrzenia od kontrahentów. Istotnym elementem wspierającym realizację zadań obronnych jest posiadanie przez państwo własnego przemysłu obronnego. Podczas działań wojennych dodatkowymi źródłami zaopatrzenia są dostępne zasoby miejscowe, odzysk z tytułu ewakuacji oraz zdobycze wojenne.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że wsparcie wojsk prowadzących operacje wojskowe na terenie kraju przez terytorialny system zabezpieczenia logistycznego jest możliwe do zrealizowania, jednak efektywność systemu i skuteczność wsparcia zdeterminowane są wieloma czynnikami. Przede wszystkim należy pamiętać, że do realizacji zabezpieczenia logistycznego wojsk potrzebne jest wsparcie gospodarcze i prawne systemu pozamilitarnego państwa oraz wiedza na temat posiadanego potencjału i możliwych do pozyskania zasobów, które muszą być ciągle monitorowane i uaktualniane.

Bibliografia

- AJP-01(B) – Allied Joint Doctrine*, NATO Standardization Agency (NSA), Brussels 2001.
- Brzeziński M., *Logistyka wojskowa*, Bellona, Warszawa 2005.
- Bursztyński A., *Rola i zadania wojskowego oddziału gospodarczego w systemie zabezpieczenia logistycznego Marynarki Wojennej RP*, „Zeszyty Naukowe AMW” 2009, nr 1(176).
- Czupryński A., *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009.
- Czupryński A. (red.), *Kierunki ewolucji operacji w świetle doświadczeń XXI wieku*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2014.
- Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej D-4(B)*, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ, MON, Bydgoszcz 2014.
- Grała D., *Narodowy element wsparcia wobec wyzwań logistyki wielonarodowej*, AON, Warszawa 2015.
- Koncepcja strategiczna NATO*, Waszyngton 1999.
- Malinowski Z., *Zabezpieczenie logistyczne polskich kontyngentów wojskowych uczestniczących w operacjach wielonarodowych z uwzględnieniem wsparcia zewnętrznego*, AON, Warszawa 2015.
- Malinowski Z., *Wykorzystanie cywilnej infrastruktury logistycznej w procesach zabezpieczenia logistycznego wojsk*, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2015.
- Nyszk W., *Zabezpieczenie logistyczne wojsk na obszarze kraju*, AON, Warszawa 2009.
- Operacje reagowania kryzysowego spoza artykułu 5 DD/3.4(A)*, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ, Bydgoszcz 2013.
- Polak A., Joniak J. (red.), *Sztuka wojenna*, AON, Warszawa 2014.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008.
- Smyk S. (red.), *Rola zewnętrznych zasobów logistycznych w realizacji zadań logistycznych w ramach ćwiczeń dowódczo-sztabowych* AON, praca naukowo-badawcza, AON, Warszawa 2016.
- Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.
- Szlachta A., *Organizacja logistyki w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, „Zeszyty Naukowe Logistyka i Transport” 2007, nr 1.
- Wojskowe oddziały gospodarcze. Podstawowe zasady funkcjonowania*, Sztab Generalny WP, Zarząd Planowania Logistyki – P4, Warszawa 2011.
- Zieliński J., *Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej*, AON, Warszawa 2002.
- Zieliński J., Kaczmarek W., Sikorski B., *Metodologiczne podstawy sztuki operacyjnej wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2001.

TERRITORIAL LOGISTICS SUPPORT SYSTEM FOR SUPPORTING DOMESTIC MILITARY OPERATIONS

Abstract

The tasks of the armed forces and the realities of the market economy have led to changes in the organisation of the Polish Armed Forces' logistics systems. As a result, new executive logistic cells were formed, Military Support Units, to support the functioning of troops staying permanently or temporarily in their areas of responsibility. The aim of the article is to identify ways the territorial logistics support system can to support troops involved in domestic operations. Analyses indicate that the success of logistic support depends on many factors which, on the one hand, determine needs including the nature and size of the operation and the number of participants but, on the other, suggest such possibilities as military logistics capabilities, civilian logistics infrastructure in the area of operations and the use of national logistical resources.

Key words: territorial logistic support system, military operations, logistics support, logistics resources.